

<https://doi.org/10.19195/0137-1150.173.20>

Data przesłania artykułu: 16.08.2019

Data akceptacji artykułu: 18.02.2020

LYUDMYLA DANYLENKO

Zaporoski Państwowy Uniwersytet Medyczny, Zaporozże, Ukraina

In the army now: Комічні тональності пам'яті про радянське минуле в книзі Кузьми Скрябіна Я, Память і Армія

Психічні та емоційні реакції пам'яті активізуються за певних умов, зокрема під час „розмотування плівки” із „записами” прожитого. Перегляд минулого спонукає до усвідомлення: ким я став і чому? Подібне відбувається з поколінням, якому випало жити в переломний час. Це добре помітно в процесах, що тривають зараз в Україні: відновлення історії, повернення імен національних героїв, надання належного статусу мові, відродження церкви. У потрясіннях „плівка історії” потребує перегляду зафіксованого. На це реагують різні сфери суспільно-культурного життя, в тому числі й художня література. Про потребу письменників комунікувати з минулим Ярослав Поліщук пише: „Пробуючи топографувати зміни, що заходять у художню словесність наших днів, ми неминуче зупиняємося перед необхідністю повному здефініювати не лише простір (Україну, Європу, світ), а й час”¹. Автори не просто вдаються до спогадів, вони вступають у стосунки з часом, оживлюють його, надають блиску образам, які давно „припали пилом”. Активність пам'яті не є сталою, вона залежить від суспільних змін і віддаленості в часі. „Кожна подорож у минуле може створювати „нову” реальність або варіативну картину реальних подій”², — стверджує Алла Киридон.

Реконструкція пам'яті охоплює національні інтереси, культурну спадщину, соціальні трансформації. Особливе зацікавлення викликає радянське минуле з його специфічним об'єктом — „homo sovieticus”. Дискусія щодо цього питання є спільною для історії, публіцистики, політики, філософії та мистецт-

¹ Я. Поліщук, *РЕвізії пам'яті: літературна критика*, Луцьк 2011, с. 5.

² А. Киридон, *Гетеротопії пам'яті: теоретико-методологічні проблеми студії пам'яті*, Київ 2016, с. 182.

ва. Юрій Каганов вказує: „Провідна роль у проєкті з будівництва „комунізму в окремо взятій країні” належала „новим людям” — громадянам зі зміненою свідомістю, вихованим у дусі цінностей комуністичного ладу. Саме вони мали скласти соціальний базис радянської влади”³. Ці громадяни, як зазначає Мирослав Борисенко, мали „відрізнитися від своїх попередників не тільки свідомістю, але й культурою, побутом і навіть фізичними параметрами”⁴. Створенню людини нового типу „були підпорядковані діяльність школи, армії, профспілок, товариських судів та дитячих садочків”⁵. Комуністичні практики досі нагадують про себе намаганнями частиною пострадянського суспільства повернутися до неіснуючого світу, а це заважає новітньому розвитку країни.

Робота пам’яті, позначеної травмами цілого покоління, спонукає до критичних роздумів, а не до ностальгічних замальовок. „Художні тексти сучасних авторів не лише відкривають витіснене на маргінеси історіографії національне минуле, а й проговорюють найбільш болючі для суспільства аспекти травматичного досвіду”⁶, — пише Оксана Пухонська. Напрацювання істориків і літературознавців допомагають зрозуміти ідеї художніх текстів про радянський час, підтверджують важливість репрезентації минулого в розбудові держави з вільними, мислячими громадянами.

Особливістю творів сучасної української літератури є висвітлення радянського повсякдення, опис (не)пристосування в уніфікованому тоталітарному світі людей, переважно українців, з їхніми цінностями, намірами, вчинками. Письменники змальовують життя музикантів, акторів, письменників (*Львів понад усе* Ілька Лемка, 2017; *Збирачі туманів* Олесь Ільченко, 2017), вчителів (*Баборня* Мирослава Лаюка, 2016), міліції (*Тасмне джерело* Андрія Кокотюхи, 2013), пересічних громадян провінційних міст (*Кляса* Павла Вольвача, 2010; *Район „Д”* Артема Чеха, 2019), колгоспників (*Соло для Соломії* Володимира Лиса, 2013), школярів і студентів (*З роси, з води і з калабані* Ірени Карпи, 2014; *Вбивство п’яної піонерки* Сергія Оксеніка, 2018).

Для літературознавчого аналізу творів про життя в СРСР суттєвими є авторське бачення минулого, тематичні рішення, моделювання часопросторових площин, засоби естетичного зображення світу. Юрій Ганошенко, вивчаючи прозу з радянською „ретропроблематикою”, виділяє „екзистенційний потенціал” персонажів „через вміщення їх у інші часові межі”⁷; наповнення

³ Ю. Каганов, *Конструювання „радянської людини” (1953–1991): українська версія*, Запоріжжя 2019, с. 338.

⁴ М. Борисенко, *Термін „радянськість” у сучасних нарративах та історико-астропологічних студіях*, [в:] *„Життя „по-радянськи”: проблеми вивчення та інтерпретації (із циклу „Повсякдення: візії та смисли”)*, ред. О. Коляструк, Вінниця 2019, с. 18.

⁵ *Ibidem*, с. 18.

⁶ О. Пухонська, *Літературний вимір пам’яті*, Академвидав, Київ 2018, с. 3.

⁷ Ю. Ганошенко, *Археологія психічного: онтологія часу в сучасній українській прозі*, „Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія», серія: Філологія. Літературознавство 2015, т. 259, вип. 247, с. 25.

тексту „відомостями й деталями з різних сфер соціального життя, які вже не є чинними на сьогодні”⁸; „специфічне проходження лінійного часу крізь суб’єктивну призму екзистенційного часу”⁹. Запропонований науковцем теретичний підхід охоплює більшість аспектів аналізу ретротексту.

До питання пам'яті про радянський час у сучасній літературі зверталися також Тамара Гундорова¹⁰, Володимир Даниленко¹¹, Роксана Харчук¹². Їхні студії дають підстави для глибшого вивчення в художніх текстах образів радянськості, особливостей відтворення ретроповсякдення та знакових подій минулого.

Метою розвідки є дослідження реконструкції пам'яті про службу в радянському війську в книзі Кузьми Скрябіна *Я, Паулет і армія*. У зв'язку з цим пояснюється стратегія стосунків „автор–читач”, аналізуються механізми комічного у відтворенні подій і персонажів радянського минулого, виявляється опозиційність: „особистість–радянське військо”.

Потреба поговорити про службу в армії, згадати повчальні ситуації чи колоритне оточення породжує в народі бувальщини з неймовірними сюжетами й образами. Набуваючи розважальної та пізнавальної цінності, ці оповідки стають багатим матеріалом для художніх текстів. Військова тема саме в комічному й сатиричному аспекті в літературі не нова. Усім відомі класичні образи Швейка з роману *Пригоди бравого вояка Швейка* (*Osudy dobrého vojáka Švejka*, 1923) чеського письменника Ярослава Гашека, а також Івана Чонкіна — героя трилогії *Життя і незвичайні пригоди солдата Івана Чонкіна* (*Жизнь и невероятные приключения солдата Ивана Чонкина*, 1969, 1979, 2007) російського автора Володимира Войновича. Розповіді про цих персонажів самотні й анекдотичні. Ярослав Гашек вигадав Швейка як символ заперечення війни. Володимир Войнович про свого героя говорить так: „Он оказывался в идиотских ситуациях, в которых нормальный человек вполне может стать идиотом. Это наши обычные советские ситуации”¹³. Моделі сатиричних розповідей про військо в знакових творах вирашні з точки зору естетики й підтексту, тому використовуються в сучасній прозі.

Особливості армійської служби в СРСР є багатим матеріалом для художнього втілення в текстах української літератури. Вартим уваги є зображення локальних війн, зокрема Афганської. Ці теми представлені в романах Василя Слапчука *Книга забуття* (2013) і Сергія Пантюка *Війна і ми* (2012). О. Пу-

⁸ *Ibidem*, с. 26.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Т. Гундорова, *Післячорнобильська бібліотека: Український літературний постмодернізм*, Київ 2013.

¹¹ В. Даниленко, *Лисоруб у постелі: Письменник і літературний процес*, Київ 2008.

¹² Р. Харчук, *Сучасна українська проза: Постмодерний період*, Київ 2011.

¹³ В. Левин, *Привет от Чонкина*, <http://www.newswc.com/index.php?go=Pages&in=view&id=1091> [доступ: 6.02.2020].

хонська пояснює, що в цих творах війна „набуває справжньої суті, позбавленої ідеологічних гіпербол та надінтерпретацій”¹⁴.

Пам'ять про радянське військо в проекції на сьогодення важлива в осмисленні українсько-російської війни ХХІ ст. Таку проблему загострено в книзі *Синдром АТО. Нотатки „Айболіта”* (2017) Всеволода Стеблюка — письменника, військового лікаря. Розповідаючи про війну на Донбасі, автор переглядає своє життя, зокрема медичну службу в радянській армії. У розділі-ретроспекції *FLASHBACK #2. Тепер ти в армії* згадуються будні солдатів, чеченське братство, конфлікти з полком спецназу колишнього НКВС. Усе це в авторській інтерпретації дотичне до новітньої української історії.

Проза про армію цікава ідейно-змістовими рішеннями, проблематикою, образами. Українська література в цьому аспекті покладається на класичні традиції та має свої специфічні риси.

Узявшись до написання повісті *Я, Пашикет і армія*, Кузьма Скрябін сконструював свою модель світу, вільно виразив емоції, від душі покепкував. Твір викликає інтерес ще й через неординарність постаті автора, його музику, активну громадянську позицію. Серед масової літератури книга досить примітна.

Кузьма Скрябін (Андрій Кузьменко) — співак, композитор, телеведучий, продюсер, актор. Трагічно пішов із життя, залишивши вагому творчу спадщину. Він є автором поезій, більшість із яких стала піснями, та кількох прозових текстів: *Я, Перемога і Берлін* (2006), *Місто, в якому не ходять гроші* (2006), *Я, Пашикет і армія* (2014), *Я, Шонік і Шпіцберген* (2015). Книги Кузьми Скрябіна майже не вивчалися літературознавцями, не зважаючи на те, що мають велику популярність і вже пережили кілька видань. Насиченість образів твору *Я, Пашикет і армія*, відкриття в ньому важливих істин через легку манеру оповіді, особливий ракурс висвітлення буденних ситуацій, довершена комічність потребують дослідження, зокрема в контексті ретропам'яті.

У книзі *Я, Пашикет і армія* постають повсякденні реалії служби в радянському війську, трансформовані через досвід, відчуття і мислення оповідача. Жанровій природі твору притаманні несподівана ситуативність, контрастність мотивів, моделювання екстремальних життєвих обставин, комічність образів. Тут розповідається про колізії з життя дотепного, освіченого і талановитого хлопця, який з гумором сприймає різні виклики та стосунки з людьми. Ім'я героя — Кузьменко Андрій Вікторович, що вказує на автобіографічність твору. Основні події відбуваються в російському місті Калініні в 1987–1988 роках. Висвітлюється кілька місць, пов'язаних із військовою службою. Найдокладніше представлено госпіталь, де Андрій служить у медичному штаті.

¹⁴ О. Пухонська, *Літературний вимір...*, с. 240.

Назва книги фіксує три аспекти розповіді. „Я” — головний учасник подій, „армія” — загальний образ радянського війська, „Паштет” — один із персонажів, який разом з іншими втілює карикатуру на радянсько-військовий соціум. Умовність і символічність у творенні постатей підтверджується фінальним коментарем: „Я не пішов прощатися ні з ким із друзів [...] Я втратив з ними контакт і ніколи в житті, напевно, більше не побачу. І тому всі ці герої нашої новели, залишилися в моїй пам'яті казковими персонажами, яких ніби і не було ніколи [...]”¹⁵.

Один із ракурсів авторського спостереження перебуває в спільному з читачем часовому відрізку. Це іронічні роздуми про пережите на відстані у чверть століття. Оповідач постійно тримає контакт із читачем, створює оптимістичну тональність, завуальовуючи гнітючість і трагічність дійсності. Таке бачення світу відповідає сміховій культурі українців, що дозволяє посміятися над собою навіть у драматичних ситуаціях. Карколомні сюжети про складні ситуації інколи перериваються короткими зауваженнями, адресованими читачам: „[...] Дітям туди зовсім не можна. Тож добраніч, Маленькі, хай сниться вам служба в армії дядька Андрія в госпіталі, а ви, суворі мужчини, вйо за пивом і перегортаєм наступну сторінку життя”¹⁶.

Більшість розповідей ведеться з епіцентру подій. Вони наповнені анекдотичними сюжетами про армійське повсякдення, романтикою пригод і трагікомічними конфліктами за безпосередньої участі оповідача. Тут подано повну картину армійського життя, описано приміщення й території з транспарантами на кшталт *Победім імперіалізм*, оживлено локальні та масштабні процеси – від самообслуговування до військових навчань. Ось як описано початок служби: „Армія починалася, події розгортались із завидною швидкістю. До кінця дня я зробив аж дві (!) справи — уникнув прибирання листя й повалювався на нарах”¹⁷.

Легка і жвава манера оповіди характеризує головного учасника подій як людину з іронічним сприйняттям викликів долі. Постать Андрія Кузьменка протиставляється образу радянського війська. Чим привабливіший герой, тим недолугішою здається реконструйована навколо нього дійсність. Індивідуалізація Андрія полягає в акцентуванні його креативного мислення та здатності до протисистемних авантур. Він постійно перебуває в опозиції до армійської сірості. Яскравими, емоційно насиченими є епізоди, пов'язані з темою музики, її прогресивними світовими тенденціями на тлі застиглої вишколеності радянських норм мистецтва. Світогляд Кузьми Скрябіна формувався на європейській культурі. Зацікавленості музикою сприяло польське радіо і телебачення, „де постійно крутили зарубіжну музику”, а досконале володіння польською мовою дало змогу „вільно знайомитися з новинками

¹⁵ К. Скрябін, *Я, Пашет і армія*, [в:] К. Скрябін, *Проза. Поезія*, Харків 2018, с. 356.

¹⁶ *Ibidem*, с. 196.

¹⁷ *Ibidem*, с. 167.

музичного світу”¹⁸. Тож музика – це вагомий образ у змалюванні радянського минулого. Одним із найяскравіших є епізод, у якому організований Андрієм ансамбль виконує хіт британської рок-групи Status Quo *In the Army now*. Події відбуваються на урочистостях із нагоди військової присяги: „Трибуни, як не дивно, сколихнулися та заревіли в екстазі. На скромній сцені армійського смотру грала справжня рок-група і співала правдивою англійською мовою актуальний суперхіт...”¹⁹. Контраст емоційного піднесення та розчарувань („ансамбль урочисто закінчив своє існування”²⁰) правдиво відображає специфіку часу: „Усі „рокери” згадували мене незлим словом аж до останнього дня служби, але кожен втіхаря гордився своїм почином — заграти рок на тоталітарній сцені Радянської армії”²¹.

Не менш цікавими та знаковими є пригоди з походом у „самоволку” на концерт Віктора Цоя та з утечею до Ленінграда на виступ польського рок-гурта *Lady Pank*. У творі представлено цілий музичний світ, який існував поза армією, але не поза життям „маніяка-меломана”²² Андрія Кузьменка. „Це була епоха розквіту рок-клубів, і вони, практично щодня, випльовували свої нові дітища на сцені величезного і, головне — готового слухати кого-небудь, примітивного Совка”²³, — так характеризує час Кузьма Скрябін.

Образи людей і повсякденних речей, типових для радянського минулого, набувають особливих смислів та інтонацій. Художня реальність заповнена безбарвним тлом, карикатурними портретами з акцентуванням психічних чи фізичних вад. Реконструйований світ набуває самотності завдяки комічному потенціалу — використанню дотепних зіставлень і влучних приказок, імітуванню мови військових, трансформації армійських небилиць, вигадуванню сороміцьких історій.

Іронія, обмовки, жарт, парадокс, сарказм, карикатура посилюють комізм образотворення. Автор не ставить за мету показувати привабливих особистостей, здатних на геройський вчинок чи гідне самовиявлення. Закомплексованість солдатів, сформована чи загострена в умовах армії, показана переконливо. Кузьма Скрябін з інтересом досліджує зовнішність учасників подій, виявляючи в дрібних деталях головні смисли. Так, непоказна постать Коли Путіна влучно характеризує трагедію незахищеної людини в антигуманному світі:

Штани висіли на ньому, ніби то були не його ноги і не його штани, і були вимашчені всякою гидотною... Гімнастерка на ньому навіть не висіла, а лежала, рукави на ліктях

¹⁸ *Особистості. Андрій Вікторович Кузьменко (Кузьма Скрябін)*, <http://beyond.ua/kuzma-skryabin> [доступ: 8.02.2019].

¹⁹ К. Скрябін, *Я, Паулет і армія...*, с. 180.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*, с. 285.

²³ *Ibidem*, с. 284.

були протерті майже до дірок. Ремінь стягував талію так, що кишки Колі цілий день були жорстоко відрізані від інших частин тіла — від підйому аж до відбою²⁴.

Авторське вміння виділяти кілька важливих штрихів-натяків забезпечує загострення емоцій. Навмисне спотворення зовнішніх та внутрішніх рис людей показує загальну пародію на соціальне середовище:

Здачу Зої Олексіївни було років 25–30, але спереду — над цим питанням донині мучиться кафедра інституту палеонтології у Клівленді, штат Огайо²⁵.

Рот новоприбулого нагадував посмішку коня зі скульптури Мишкіна „Посмішка Радісного коня”, виставленої в картинній галереї Женевської академії мистецтв імені Чкалова²⁶.

Ромчик дуже нагадував Андріано Челентано, якого надули насосом. Один в один, тільки у масштабі 1:3²⁷.

Риси людей зафіксовані з позиції ерудованого мовця з використанням інакомовлення та глузливих „розгулу” порівнянь. Це дозволяє автору передати відповідну атмосферу та своє ставлення до прожитого.

Прикметною є типізація представників офіцерсько-командного складу. Казенно-жаргонна мова прапорщиків, старшин, сержантів презентує окремий прошарок суспільства з приземленими цінностями, зверхністю і брутальністю. Влучно характеризуючи таких людей у момент мовлення, Кузьма Скрябін створює колоритні образи, які легко візуалізуються в уяві читача. Поєднання русизмів із лайкою, примітивність словникового запасу саркастично демонструють мову військових як своєрідну візитівку суспільства в СРСР:

Прізвник, бля-на. Ка мне беггом марш! — таким голосом могла кричати тільки людина, що потрапила під поїзд²⁸.

Смірна! Шта случилась, байци, йопт? — із темряви, як із басейна після стрибка з семиметрової вишки, винирнула фігура прапорщика Барикіна²⁹.

Заданіє понятно? Вопросы есть? Вопросов нет, — завченою скороговоркою стрільнув Мішин, розвернувся і так само Джекі Чаном заскочив в уязік і погнав, не оглядаючись в сторону нових пригод³⁰.

В інтерпретації минулого пристойність сприймається як негідність, а пафосність як нищість. Використання антифразисів дає змогу висміяти обстановку і людей з відвертими помилками чи випадковим лярусом. Так, в епізоді вбивства Колею Путіним корови, що здалася йому „нарушителем”, гостро висміюються недосконалість радянської армії як явища в цілому: „Барикін

²⁴ *Ibidem*, с. 188.

²⁵ *Ibidem*, с. 202.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*, с. 209–210.

²⁸ *Ibidem*, с. 161.

²⁹ *Ibidem*, с. 193.

³⁰ *Ibidem*, с. 277.

зблід. Смертельних випадків у нашій частині 21924 не було з дня штурму Бастилії, й він дуже не хотів, щоб його чергування перекреслило політику миру, яку вела наша учебка і весь Радянський Союз”³¹.

Особливістю художнього стилю Кузьми Скрябіна є вміння доброзичливо висловитися про нікчемне, влучно використати ненормативну лексику в комічному контексті. Найдошкульніші зауваження набувають нового емоційного сенсу: гнів, таврування, скандал переходять у якість сміху з серйозним підтекстом.

Наступного дебільного армійського дня я сидів у першому в своєму житті караулі та чекав черги йти на периметр. Караул полягав у наступному: дванадцять чоловік по черзі мали ходити кругами навколо іржавої цистерни з якимось щитом і типу її охороняти. Від кого? Военна таємниця. Ми того не знали. Не задумувалися над тим і наші начальники, які нас туди засилали³².

В авторському „комічному світі” змальовано депресивні явища радянського війська, як-от поняття *косільціки*. Колективний портрет гумористично парадоксальний і конвертує драматичне в смішне:

КОСІЛЬЦІКИ! Це була еліта армійського суспільства — кращі в країні — художники, будівельники, музиканти, космонавти, астронавти, тобто богема, а ще — узбеки, таджики, вірмени, грузини та один естонець, які не хотіли віддавати армії два власних роки і придумували найфантастичніші способи, щоб цього уникнути³³.

Представляючи *косільціків* окремим соціальним прошарком, Кузьма Скрябін вигадує трагікомічні ситуації, створює парадоксальні характери. Усе це відкриває незручні сторінки радянського часу.

Стереотипи минулого презентовані в дошкульних характеристиках, у поєднанні зверхності і недосконалості, офіціозу і приземленості. Ретропростір наповнений подробицями повсякденності, які посилюють комічне звучання. Це своєрідні маркери, що ідентифікують радянське минуле. Художні деталі активні, вони розкручують епізоди. У поле зору, наприклад, потрапляє металева кокарда з зіркою на шапці, яку разом із котлетою трохи не з’їв пес. Кокарда не постраждала, тому що Тузик „був у душі комуністом, або його просто ламало їсти латунь”³⁴. Картину часу створюють зорові деталі: молоді солдати „побриті на синій туман”³⁵; „фотографії з присяги [...] в дембельських альбомах всіх мужиків, обведені рамочками, квіточками, якорочками та зірочками, що мали підкреслювати всю фундаментальність цього безмозглого процесу”³⁶; „обшарпана телефонна будка на КПП”, що відгравала роль „мобільного телефону в ту забиту історичну епоху”³⁷.

³¹ *Ibidem*, с. 194–195.

³² *Ibidem*, с. 187–188.

³³ *Ibidem*, с. 201.

³⁴ *Ibidem*, с. 221.

³⁵ *Ibidem*, с. 162.

³⁶ *Ibidem*, с. 182.

³⁷ *Ibidem*, с. 325.

Використовуючи різні гумористичні ефекти, Кузьма Скрибін не відділяє себе від парадоксів минулого, але й не переймається меланхолійними переживаннями. Насичений комізм твору *Я, Паштет і армія* робить свою справу — відділяє ціннісне від фальші. Авторський стиль письменника, прокладання ідеї в тексті співзвучні з його життєвою філософією, характером, світобаченням, поведінкою і прагненнями.

У художній репрезентації радянського соціуму твір про армію Кузьми Скрибіна примітний високоякісним гумором, сміливістю думки, колоритними постатями. Критика радянськості тут суголосна з дослідженнями історичної науки. Проблематика твору розкрита відповідною ретростилістикою, поєднанням часових площин — минулого й сьогодення. У художній реконструкції пам'яті повість *Я, Паштет і армія* займає вагоме місце серед інших творів про радянський час.

Бібліографія

- Borisenko M., *Termin „radâns'kist” u sučasnih narativah ta istoriko-agtropologîčnih studiâh*, [v:] „Žittâ „po-radâns'ki”: problemi vivčennâ ta interpretacii (iz ciklu „Povsâkdennâ: vizii ta smisli”), red. O. Kolâstruk TOV „Tvorî”, Vinnicâ 2019.
- Danilenko V., *Lisorub u posteli: Pis'mennik i literaturnij proces*, Akademvidav, Kiiv 2008.
- Ganošenko Ū., *Arheologiâ psihičnogo: ontologiâ času v sučasnij ukrâins'kij prozi*, „Naukovî pracî Čornomors'kogo deržavnogo universitetu imeni Petra Mogili kompleksu «Kiêvo-Mogilâns'ka akademiâ», seriâ: Filologiâ. Literaturoznavstvo” 2015, t. 259, vip. 247.
- Gundorova T., *Pislâčornobil's'ka biblioteka: Ukrâins'kij literaturnij postmodernizm*, Kritika, Kiiv 2013.
- Harčuk R., *Sučasna ukrâins'ka proza: Postmodernij period*, VC Akademiâ, Kiiv 2011.
- Kaganov Ū., *Konstruivannâ „radâns'koï lûdini” (1953–1991): ukrâins'ka versiâ*, Inter-M, Zaporižžâ 2019.
- Kiridon A., *Geterotopii pam`ati: teoretiko-metodologičnî problemi studii pam`ati*, Nika-Centr, Kiiv 2016.
- Levin V., *Privet ot Čonkina*, <http://www.newswe.com/index.php?go=Pages&in=view&id=1091>.
- Osobistosti. Andrij Viktorovič Kuz'menka (Kuz'ma Skrâbin)*, <http://beyond.ua/kuzma-skrabin>.
- Polišuk Â., *REvizii pam`ati: literaturna kritika*, PVD „Tverdinâ”, Luc'k 2011.
- Puhons'ka O., *Literaturnij vimir pam`ati*, Akademvidav, Kiiv 2018.
- Skrâbin K., *Â, Pašet i armia*, [v:] K. Skrâbin, *Proza. Poeziâ*, Folio, Harkiv 2018.

In the Army Now: Comic Tonality of the Memory about the Soviet Past in the Story *Me, Pashtet and the Army* by Kuzma Scriabin

Summary

The article deals with the peculiarities of the fiction memory reconstruction of Soviet Army service in the story *Me, Pashtet, and the Army* by Kuzma Scriabin. The author of the article explains the author-reader relation strategy, analyzes the comic mechanisms of past Soviet events

and characters' descriptions, and reveals the "personality — Soviet Army" opposition. Scriabin's ability to describe life collisions of a witty and talented man, who perceives difficult situations with humor, is researched. The author of the article states that the individualization of the main character is achieved by portraying his behavior against the system that prevailed in the Soviet Army at that time. It is noted that Scriabin's writing style and his ways of creating fictional figures correspond to his life philosophy, behavior, and aspirations.

Keywords: artistic reconstruction of memory, author's style, comic quality, opposition, individualization of the main character

In the army now: Комические тональности памяти о советском прошлом в книге Кузьмы Скрябина Я, Пахнет и Армия

Резюме

В статье рассматриваются особенности художественной реконструкции памяти о службе в советском войске в произведении Кузьмы Скрябина *Я, Пахнет и армия*. Автор объясняет стратегию отношений „автор–читатель”, анализирует механизмы комического в воспроизведении событий и персонажей советского прошлого, обнаруживает оппозиционность „личность”–„советское войско”. Индивидуализация главного героя — Андрея Кузьменко заключается в изображении его способности к авантюрам, направленным против системы. В произведении комичность достигается с помощью остроумных сравнений, метких поговорок, сочинения срамных историй. Все это созвучно с традиционной украинской смеховой культурой. Отмечено, что авторский стиль писателя, механизмы создания образов соответствуют его жизненной философии, поведению и стремлениям.

Ключевые слова: художественная реконструкция памяти, авторский стиль, оппозиционность, комичность, индивидуализация героя